

Het Cicindela-laantje



Fig. 1. Grijze zandloopkever.

U moet eens trachten de weg te vragen als u in een bos verdwaald bent. Zelfs al ontmoet u dan iemand die ter plaatse goed bekend is, dan nog slaat u na zijn uitleg tien tegen één weer aan het dwalen. U of degene die u de weg wees zag dan allicht een 'weg' of pad over het hoofd. Dat hebben de brandgangen en bospaden tegen op het stratenet: ze dragen geen namen. Wij, die al zo lang door de Veluwe bossen dolen, hebben veelal in de leemte voorzien door sommige laantjes zelfgemaakte namen te geven, maar onze kennis is alleen maar over te dragen aan de woudlopers in beperkte kring.

Een onzer favoriete weggetjes is het Cicindela-laantje, waar het des zomers wemelt van de Zandloopkevers. Het is een brandgang, aan de ene zijde begrensd door een bos van grove dennen, aan de andere kant door een larixwoud en voor een klein gedeelte door een vloeiveide. De brandgang vormt een moeilijke doch brede verbinding tussen twee heuse wegen. Gelukkig wordt er van slechts één zijde een spaarzaam gebruik van gemaakt door auto's. De andere helft wordt - even spaarzaam - gebruikt door een enkele voetganger.

Nog nooit zag ik zoveel Cicindela's als op deze brandgang, vooral ter hoogte van het vloeiveldgedeelte. De Groene zandloopkever (*Cicindela campestris*) erg schaars en meestal op de begroeide groene stukken, de Grijze (*Cicindela hybrida*) in overvloed op de zanderige gedeelten. Meestal bemoeide ik me met deze dieren als er weinig meer te vogelen viel; dat was na half juni.

Het was naar mijn idee niet mogelijk, deze loopkevers over het hoofd te zien. Telkens en telkens weer vlogen ze voor je voeten op, om na enkele meters weer neer te komen. Het waren bij voorkeur jagers te voet. Als ik me rustig neerzette, kon ik ze bij hun jacht naar de dagelijkse boterham goed volgen. Daarbij renden ze heen en weer en stonden af en toe stil met de voorpoten gestrekt, wat hun een bijzonder actieve, energieke houding gaf. De grote uitpuilende ogen bewezen dat het hoofdzakelijk visuele jagers waren (figuur 1).

Ze hadden het voorzien op de kleinere wezens die daar huisden. Eenmaal zag ik dat een Grijze zandloopkever een Bossteekmier zijn larve afpakte. De opvallend witte, dolkvormige kaken knipten als scharen de prooi in stukjes. Vliegjes en kevertjes werden onthoofd en ontvleugeld, de hardere chitinedelen zag je vallen en de zachte stukjes werden dan geconsumeerd (figuur 2).

Zo'n blik van dichtbij toonde ook de prachtig rode, groene en gouden tinten op poten en sprieten van de Cicindela.



Fig. 2. Vliegjes en kevertjes werden onthoofd . . .

De brandgang telde vele karakteristieke larvegaatjes van de *Cicindela*'s. De diameter varieerde al naar de leeftijd van de larve van 2 mm tot een halve centimeter. Aangezien de gang loodrecht in de grond is gegraven, leiden de larven een vertikaal bestaan. Als een 5 met nog een extra streep-naar-rechts onderaan de lus klemmen ze zich in de gang vast. De punten die naast de poten de gang raken, zijn voorzien van stijve stekels en haren. De kop ligt als een muil bovenaan de gang te wachten op de argeloze voorbijganger. Een uit zijn hol gewipte larve kan zich toch nog behoorlijk snel uit de voeten maken.

Het heet dat de kleine dierkens des velds bij voorkeur gaatjes onderzoeken en daardoor juist dikwijls de prooi vormen van de mijnbewoner. Ik vond zelf dat, zodra de kop van de larve het hol had gekurkt, het gaatje ophield gaatje te zijn. Eerlijkheidshalve moet ik eraan toevoegen dat ik er van minstens een halve meter bovenop zat te kijken. Een insect heeft echter een andere kijk op zijn omgeving. Ik trachtte daarom een wat juister weergave van de situatie te verkrijgen door een en ander wat dicht bij de grond en onder een schuinere hoek te fotograferen. Met behulp van een teleknips, zelf enkele meters verwijderd en met het toestel op een twintigtal centimeters afstand op twee bij elkaar liggende larvegangen gericht, wachtte ik op het moment dat ik maar één gaatje zag. Het resultaat is echter niet overtuigend geworden. Weliswaar was het onderste gat op de foto duidelijker afgetekend dan het bovenste, maar beide waren slechts in nuances van donkerte te onderscheiden. Het is ook mogelijk dat bij het afgaan van de sluiters de kop zich even terugtrok, want de larven zijn zeer snel in hun reacties.

Het viel mij op, dat ze voor zo'n laag ontwikkeld dier zo goed en met onderscheid kunnen waarnemen. De schaduw van de bomen die bij wind het gat af en toe bedekte, veroorzaakte geen paniek bij de larve. Vreemde figuren in zijn omgeving, waartoe ik mezelf ook rekende, maakten echter dat hij zich bliksemsnel terugtrok. Het was een grappig gezicht, de gaatjes zo plotseling van onderaf te zien kurken en het ging zo snel dat na het knippen van de ogen er plotseling geen gaatjes meer aanwezig leken te zijn. Het

was helemaal niet moeilijk een vijftal van die mijngangen bij elkaar te zien op een oppervlakte van nauwelijks één dm².

Het verbreden en uitdiepen van de gaten zag ik overdag nooit geschieden, zodat dit wel tot de nachtelijke arbeid zal behoren. Het zand wordt er in cilindrische propjes uitgeworpen en dat gebeurt steeds naar dezelfde zijde. Niet alleen duidt zo'n miniatuurduintje aan, dat de gang bewoond is, ook geeft het een indicatie van de diepte. De bovenste laag van de grond bestaat uit het donkere loodzand (vandaar de onopvallendheid van de loodkleurige larvenkop) en wat dieper komt het wittere 'echte' zand.

De larve heeft ook een vijand, de Gladde mierwesp (*Methoca ichneumonides*). Hoewel ik veel uurtjes aan het Cicindela-kijken besteedde, zag ik tot nu toe maar één exemplaar van deze vleugelloze wesp rondlopen. De tactiek van het wespje is snel en doeltreffend. Het zoekt de larve in haar gang op, weet kennelijk de klappende kaken te ontwijken, steekt de angel in het kwetsbare nekgedeelte en legt een ei op de door de steek verlamde larve. Het enige wat de wesp nog te doen overblijft, is het in de gang vastgeklemd slachtoffer met zand te bedekken. Een en ander vergt maar enkele minuten en het is daardoor een toevalstreffer, het in de praktijk waar te nemen.

Er vloog nóg een rover rond die volgens sommige waarnemers het op de Cicindela in volwassen toestand heeft begrepen. Deze roofvlieg (*Asilus albiceps*) zag ik er wél vele slachtoffers pakken maar nog nooit een volwassen Zandloopkever. Veelal moesten de vliegen het ontgelden, vooral zweefvliegen werden nogal eens het doel van zijn jacht (figuur 3).

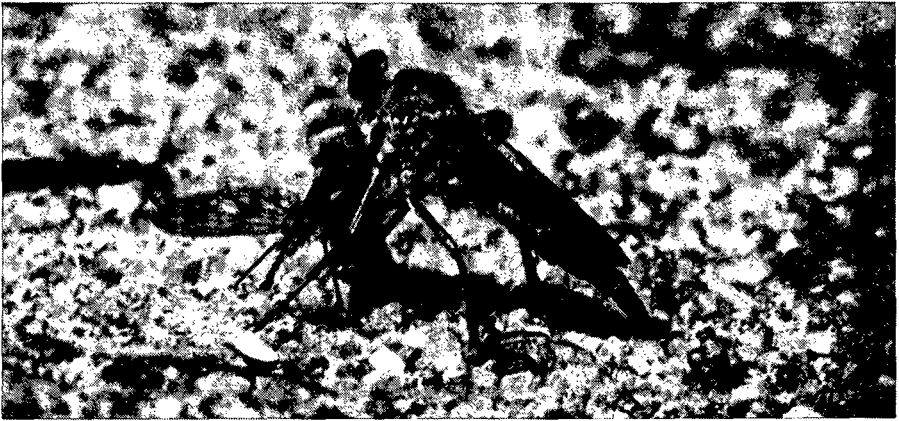


Fig. 3. Vooral zweefvliegen werden nog al eens het doel van zijn jacht . . .

Het is niet eenvoudig, de dieren op zulke intieme momenten te betrappen. De voornaamste factoren zijn goed weer (bij zon ontwikkelen ze de meeste activiteit) en veel vrije tijd. Het is wel een interessante bezigheid. Bovendien telt de brandgang vele andere bewoners die de aandacht vragen en kan men er bij op zijn buik liggen. Het leverde mij een keer een verschrikt toesnellende voorbijganger op, die de eerste hulp wilde verlenen!

Foto's van de schrijver

Adres van de schrijver:

Literatuur:

Baerends, G. P.: Iets over de fauna van heidepaadjes. Uit: In het voetspoor van Thijsse, 1949, pag. 128-140.

Reclaire, A.: Wat Leeft en Groeit, deel 15, pag. 37-38.